

Door: Corinne Sebregts

Verlag van de Nationale Dyslexie Conferentie 2010

Dit artikel biedt een beknopt verslag van de Nationale Dyslexie Conferentie 2010. Deze dag heeft geleid tot het volgende concrete resultaat: diverse aanbevelingen van de deelnemers met betrekking tot dyslectische leerlingen aan het kabinet én aan bestuurders van onderwijsinstellingen.

Programma

Dat leerlingen in het onderwijs gehinderd kunnen worden door dyslexie is inmiddels een bekend gegeven. Er is dan ook veel onderzoek gedaan naar dyslexie, waardoor behandelingen steeds effectiever en doelmatiger worden. Remedial teachers en remediaal specialisten ervaren ondanks een stevige kennisbasis en veel ervaring, dat er voor hen nog genoeg te leren, te doen en te ontwikkelen valt. Dat blijkt uit het grote aantal bezoekers van de Nationale Dyslexie Conferentie 2010 die Lexima op 13 oktober 2010 organiseerde. De gedrevenheid van de mensen die zoeken naar antwoorden op wetenschappelijke en praktische vragen rond dyslexie, kwam tot uiting in de motivatie en betrokkenheid van de deelnemers aan de conferentie.

Lexima heeft als ontwikkelaar en producent van digitale hulpmiddelen voor mensen met leer- en leesstoornissen inmiddels grote en positieve bekendheid. Dat blijkt uit het feit dat zij voor deze conferentie tal van belangwekkende sprekers aan hebben kunnen trekken. De dag bood veel afwisseling van activiteiten. Er waren gedurende de ochtend en in de tweede helft van de middag plenaire lezingen door onder andere Aryan van der Leij (UVA), Sui Lin Goei (Windesheim en VU) en Anneke Smits (Windesheim). Op de inhoud van hun lezingen wordt hierna ingegaan. Ellen Loykens besprak bovendien de sociaal-emotionele gevolgen van dyslexie en gaf adviezen voor de behandeling van dyslexie. Albert Cox behandelde in de middag het Masterplan Dyslexie en keek vooruit naar de toekomstige ontwikkelingen nu er vanuit het Masterplan al zoveel is bereikt. Het middagprogramma omvatte ook parallelsessies met workshops waaruit deelnemers een keuze konden maken. Aan het eind van iedere workshop werd de deelnemers gevraagd om aan-

bevelingen te formuleren voor politici en bestuurders van scholen. In dit verslag van de conferentie worden deze aanbevelingen beschreven en wordt ingegaan op de inhoud van de lezingen.

Erfelijkheid

De openingslezing werd gehouden door prof. dr. Aryan van der Leij en had als titel 'Dyslexie, wat weten we inmiddels?'. Van der Leij ging in op erfelijkheid en dyslexie en gaf aan dat uit onderzoek naar voren is gekomen dat een kind vier keer zoveel kans heeft op dyslexie als de stoornis bij zijn ouders voorkomt. In groep 4 wordt vaak duidelijk dat leerlingen dyslectisch zijn, omdat dan de overgang komt van technisch leren lezen naar het automatiseren van die vaardigheid. Als ouders dyslectisch zijn, hebben ook niet-dyslectische kinderen een groter risico op leesachterstanden. Uit onderzoek blijkt dat deze kinderen in groep 7 wel hun vaardigheid in het lezen van woorden op niveau weten te brengen, maar zij lezen nog steeds slecht als het om pseudowoorden gaat. Dat doet vermoeden dat er toch een latent probleem is. Dit probleem kan pas in het voortgezet onderwijs tot uiting komen. Van der Leij ging ook in op de combinatie van dyslexie met andere problemen. Onderzoek onder mbo-studenten maakt duidelijk dat dyslexie voorkomt in combinatie met reken- en woordkennisproblemen. Het is van belang dat ook voor deze problemen aandacht is.

Een concrete vorm van ondersteuning is auditieve ondersteuning bij taken die vragen om begrijpend lezen. Het bieden van auditieve hulp bij toetsen blijkt dyslectische leerlingen zodanig te helpen, dat zij op hetzelfde niveau presteren als niet-dyslectische leerlingen. Een uitzondering hierop vormt de groep anderstalige leerlingen. Mogelijk interfere-

ren bekende klanken met nieuwe klanken die zij horen tijdens de leesondersteuning, waardoor er verwarring kan ontstaan. Anderstalige leerlingen hebben evenmin baat bij vergrote weergave van toetsen. Hiernaar zou verder onderzoek moeten worden gedaan. Van der Leij zou in de toekomst graag een checklist ontwikkelen waarmee vroegtijdig (risico op) dyslexie kan worden vastgesteld. De wetenschap beschikt inmiddels over voldoende kennis om een betrouwbare checklist op te stellen.

Comorbiditeit met dyscalculie

Comorbiditeit, het samen voorkomen van leerstoornissen, was het thema van de lezing van dr. Sui Lin Goei. Zij ging specifiek in op de samenhang tussen dyscalculie en dyslexie. Over dyscalculie is minder bekend dan over dyslexie en er bestaat weinig consensus over definities en kenmerken van deze stoornis. Hierdoor zijn er nog weinig handvatten voor behandelaars die te maken hebben met leerlingen met ernstige rekenstoornissen. De definitie van Ruijsenaars, Van Luit en Van Lieshout (2004) heeft de voorkeur van Goei, omdat deze definitie een beschrijving geeft en geen verklaringen of oorzaken noemt: "Bij dyscalculie gaat het om ernstige en hardnekkige problemen met het leren en vlot/accuraat oproepen/toepassen van reken- en wiskundekennis (feiten/afspraken)."

Lees- en rekenproblemen blijken vaak samen voor te komen en ook bij rekenproblemen is automatisering lastig voor een leerling met dyscalculie. Probleemgebieden bij het rekenen zijn eenvoudige telrijen, het herkennen van rekenkundige symbolen, en moeite met het adequaat opstellen en groeperen van getallen bij berekeningen. Sui Lin Goei benadrukt het belang van goede diagnostiek. Vooralsnog is het enige instrument dat hiervoor gebruikt kan worden de batterij Cito-toetsen. Op basis van de toetsing moet een handelingsgericht plan opgesteld worden, waarbij per leerling keuzes moeten worden gemaakt ten aanzien van hulpmiddelen waar de leerling baat bij heeft.

Sui Lin Goei is voorstander van goede diagnostiek, die een handelingsgericht plan als doel moet hebben, gebaseerd op de onderwijsbehoefte van de leerling. Dit houdt ook in dat per leerling bekeken moet worden van welke hulpmiddel de leerling het meeste profiteert. Diagnostiek moet echter niet leiden tot het overloos doortoetsen en het steeds opnieuw invullen van vragenlijsten. Leerlingen worden daar murw van en verliezen uiteindelijk hun 'honger' naar hulp bij hun rekenproblemen.

Zorgbeleid

Tijdens het middagedeelte van de dyslexieconferentie wijdde Anneke Smits, trajectcoördinator en docent dyslexie-leerproblemen aan Hogeschool Windesheim, een lezing aan zorgbeleid. Aansluitend op de laatste ontwikkelingen legt zij de relatie met passend onderwijs. Smits

benadrukt dat een school zich verplicht moet voelen om beleidsmatig te handelen bij het inzetten van remedieële hulp. De protocollen Dyslexie moeten gevolgd worden om te waarborgen dat leerlingen de ondersteuning krijgen waar zij recht op hebben. Ouders en leerlingen hebben recht op adequate hulp en hiervoor is een wettelijke grondslag. Volgens de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte, artikel 5b, mogen scholen geen onderscheid maken bij het verlenen van toegang tot onderwijs, het aanbieden van onderwijs, het afnemen van toetsen tijdens het onderwijs en het afsluiten van onderwijs. Als een school weigert maatregelen te nemen ten behoeve van dyslectische leerlingen, dan sluit men leerlingen met een 'handicap' uit van onderwijs.

Het is daarom zaak dat scholen een goed dyslexiebeleid voeren, waarin bijvoorbeeld wordt geregeld dat scholen dyslectische leerlingen faciliteren om digitale leermiddelen te gebruiken. Als een leerling niet de hulp en ondersteuning krijgt waar hij recht op heeft, kunnen ouders bezwaar aantekenen. Daarvoor moet de weigering van hulp wel schriftelijk gegeven worden, zodat ouders daarmee naar het juridisch spreekuur van de Commissie Gelijke Behandeling kunnen gaan. Het lijkt alsof het vragen om goed zorgbeleid voor dyslectische leerlingen deze leerlingen apart zet en slechts accent legt op hun beperking. Het is echter de bedoeling dat het zorgbeleid ervoor zorgt dat deze leerlingen ongehinderd hun kwaliteiten verder kunnen ontwikkelen en kunnen tonen tot welke prestaties zij in staat zijn.

Aanbevelingen van de deelnemers

De lezingen en workshops, maar vooral ook de dagelijkse praktijk van de deelnemers, inspireerden tot het formuleren van aanbevelingen die zijn gericht aan het kabinet en aan bestuurders van onderwijsinstellingen. De aanbevelingen aan het kabinet hebben vooral betrekking op de complexiteit van de regelgeving rond dyslexie. Met name de vergoeding van behandelingen en hulpmiddelen is voor de deelnemers aanleiding om adviezen te formuleren. Zo vindt men dat ook vergoedingen moeten worden verstrekt in gevallen

waarin sprake is van comorbiditeit. Ook het feit dat slechts een vastgesteld aantal zittingen vergoed wordt, vindt men onterecht. Dyslexie is een stoornis die niet genezen kan worden. Niet iedere leerling kan binnen het vastgestelde aantal behandelingen volledig geholpen worden. Er is maatwerk vereist en hetzelfde geldt in feite voor de wijze van vergoeden. Men pleit ook voor onderzoek naar kosteneffectiviteit van behandeling van dyslexie, zodat er op dat gebied grotere doelmatigheid kan worden bereikt.

Bestuurders van onderwijsinstellingen wordt vooral gevraagd om goed dyslexiebeleid. Zo kan een bestuur klachten op grond van de Wet op de gelijke behandeling voor zijn en zorgen scholen dat leerlingen met dyslexie de hulp krijgen die hen in staat stelt het onderwijs te volgen. Daarnaast wordt gepleit voor maatregelen die, al dan niet opgenomen in het dyslexiebeleid, meer duidelijkheid brengen. Een con-

sequent beleid ten aanzien van het corrigeren van spellingfouten, goede en juist gehanteerde richtlijnen voor het gebruik van digitale hulpmiddelen en het bieden van inzicht in mogelijkheden om hulp te krijgen. Verder wordt bestuurders geadviseerd om ook buiten de muren van de eigen instelling te kijken, bijvoorbeeld door het faciliteren van regionale experimenteercentra om te zorgen dat de kennis over ondersteuning en hulp bij leesproblemen wordt geoptimaliseerd.

Lexima heeft de aanbevelingen na de conferentie verzameld en verstuurd naar het kabinet. Hoewel het kabinet zich met allerlei zaken bezig moet houden, is het te hopen dat men de aanbevelingen ter harte neemt. Het loont zeker de moeite te zorgen dat leerlingen met dyslexie de kans krijgen te laten zien wat ze kunnen en hoeveel ze kunnen.

Aanbevelingen aan het kabinet

Financiering van begeleiding, hulpmiddelen en voorzieningen voor dyslexie wordt eenvoudiger als niet alleen naar de kosten wordt gekeken, maar ook naar de maatschappelijke opbrengsten.

1. Stap af van de discriminerende regel dat alleen 'enkelvoudige' dyslexie voor behandeling via de zorgverzekeraar in aanmerking komt. De noodzaak voor effectieve behandeling is ook bij complexere vormen van dyslexie (met comorbiditeit) aanwezig, zo niet groter dan bij 'enkelvoudige' dyslexie.
2. Zorg dat behandeling via de zorgverzekering maatwerk wordt en niet een behandeling van een vast aantal zittingen in één jaar (alsof dyslexie te genezen is). Goede afstemming tussen onderwijs en zorg is daarbij een vereiste.
3. Onderzoek de kosteneffectiviteit van de behandeling van dyslexie en maak aanpassingen voor meer doelmatigheid indien mogelijk.
4. Een leerstoornis als dyslexie verdient evenveel bepalingen als andere stoornissen: hiermee wordt een voorschot genomen op passend onderwijs in 2012

omtrent de toekenning van de zorgmiddelen op regionaal niveau. In de te ontwikkelen zorgprofielen voor scholen moet de component over toerusting voor dyslexie niet vrijblijvend opgenomen worden.

5. Implementatie van de dyslexieprotocollen door scholen moet gewogen worden in het inspectieoordeel.
6. Leerlingen met dyslexie voor wie hulpmiddelen noodzakelijk zijn om onderwijs te kunnen volgen, zijn uitgesloten van vergoeding door het UWV (de Regeling Onderwijsvoorzieningen voor jongeren met een handicap). Dit staat op gespannen voet met de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte. Geef leerlingen met dyslexie dezelfde rechten op voorzieningen als leerlingen met andere handicaps.
7. Verbeter de praktische mogelijkheden en het juridisch kader voor het scannen en beheer van school- en studieboeken in aangepaste leesvormen.
8. Stimuleer dat lerarenopleidingen meer aandacht geven aan leerstoornissen en leerproblemen en studenten leren handelingsplannen te schrijven, uitvoeren en evalueren.

Aanbevelingen aan bestuurders van onderwijsinstellingen

1. Maak waar wat in beleidsplannen staat over 'onderwijs afstemmen op het kind'. Realiseer bovenschoolse aansturing en kwaliteitscontrole. Profileer je met een goed dyslexiebeleid.
2. Faciliteer scholen om een goed dyslexiebeleid te kunnen voeren. Oormerk budget voor leerlingenzorg en stel voldoende personeel aan dat gekwalificeerd is voor dyslexiezorg.
3. Zorg als bestuur, dat je klachten op grond van de Wet gelijke behandeling vóór bent.
4. Creëer waarborgen in de scholen voor een optimaal voortraject van signalering en diagnosestelling van dyslexie.
5. Help leerlingen (en hun ouders) en studenten duidelijk zicht te krijgen op de eigen mogelijkheden en beperkingen, rechten, plichten en behoeften aan begeleiding, hulpmiddelen en voorzieningen.
6. Initieer en faciliteer regionale experimenteercentra voor het leren gebruiken van ICT-producten bij special educational needs.
7. Stel faire richtlijnen op voor compenserend computergebruik tijdens onderwijs, stage en examens. Laat bij de examens (ook schoolexamens) vaker het gebruik van ICT-middelen toe, zeker nu de eisen voor taalvaardigheid op het eindexamen hoger worden.
8. Voer een consequent beleid m.b.t. spellingfouten bij het examen.
9. Verbeter de digitale toegankelijkheid (website, elektronische leeromgeving). Werk aan inclusie/universal design, maar blijf de groep studenten met dyslexie wel (h)erkennen.
10. Neem weerstanden weg, toon meer begrip en wees voorbereid; het aantal studenten met een functiebeperking zal alleen maar toenemen!
11. Wees creatief, ga buiten de gebaande paden (think out of the box)!